ÎN SLUJBA BISERICII ŞI A NEAMULUI: MITROPOLITUL SILVESTRU MORARIU ANDRIEVICI

ALIS NICULICĂ

In the Service of Church and Nation: Metropolitan Silvestru Morariu Andrievici

(*Abstract*)[*]

The study follows the ascension within the Orthodox Church of Bukovina of Silvestru Morariu Andrievici, from being a country priest, to achieving the highest dignity, that of metropolitan. Throughout his life, Silvestru Morariu Andrievici was concerned with the issue of the Romanian language in Bukovina, the schooling of Romanian children, for which he wrote age-appropriate textbooks, the improvement of the cultural level of the inhabitants in general and of the priests in particular. He was a lover and supporter of the arts, a philanthropist and, through all his actions, he managed to create a national emulation within the Orthodox Church of Bukovina.

Keywords: Samuil Andrievici, Bukovina, Romanian language, metropolitan, Orthodox Church, Society for Romanian Culture and Literature in Bukovina.

Se întâmplă în viaţa unui popor, în existenţa unei naţiuni ocupate şi supusă sistematic unei agresiuni care să lovească în identitatea sa naţională, să se ridice câte o personalitate care, folosind pârghiile legale pe care le are la dispoziţie, să se pună în slujba neamului său, să fie o lumină şi un călăuzitor în drumul spre eliberare. Secolul al XIX-lea nu a fost unul uşor pentru românii din Bucovina, teritoriu românesc supus, după 1775, unui intens proces de deznaţionalizare. Revoluţia de la 1848, care a cuprins Europa, a adus românilor din Bucovina prima gură de oxigen şi a permis, chiar dacă foarte greu, o serie de deschideri, nu atât spre dezvoltare economică şi modernizare, căci acestea erau permise în Imperiul Austriac, cât mai ales spre redescoperirea rădăcinilor ancestrale. În galeria personalităţilor române, care au contribuit la renaşterea naţională a Bucovinei şi plasarea ei pe drumul firesc al reîntregirii naţionale, s-a aflat şi mitropolitul cărturar Silvestru Morariu Andrievici, unul dintre oamenii providenţiali ai celei de-a doua jumătăţi a secolului al XIX-lea.

[*] Traducere: Ştefăniţa-Mihaela Ungureanu.

Analele Bucovinei, **XXVII**, *2* (55), p. 369–379, Rădăuţi – Bucureşti, 2020

BDD-A32649 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:20 UTC)

S-a născut în 14/26 noiembrie 1818, în Mitocul Dragomirnei, primul copil al preotului Gheorghe Andrievici şi al soţiei sale Zamfira, fiica preotului Vasile Grigorovici din Mitoc. La botez a primit numele de Samuil. Ascendenţa familiei paterne ar fi, după chiar spusele sale de la maturitate, una străină şi nobilă. Legenda pe care a răspândit-o arată că, pe la 1772–1773, când armatele Poloniei erau înfrânte de ruşi şi ţara urma să fie împărţită „frăţeşte" între cele trei imperii vecine, Rusia, Prusia şi Austria, contele Andrei Kwiatkowski, general în armata polonă, reuşeşte să scape din prizonieratul care l-ar fi trimis în Siberia şi fuge în Moldova, stabilindu-se în Mitocul Dragomirnei. Aici îşi durează o moară şi, pentru a i se pierde urma, îşi ia numele Morariu[1]. Documentele de astăzi nu întăresc această ipoteză, însă cuvântul viitorului mitropolit a cântărit greu atunci când a solicitat autorităţilor austriece schimbarea numelui din Andrievici în Morariu. Cercetările recente ale preotului cărturar Dumitru Valenciuc au dus la concluzia că bunicul mitropolitului a fost, de fapt, Andrii Grudinciuc, român cu nume rutenizat, morar destoinic de pe moşia lui Vasile Calmuţchi din Mitoc, care a avut trei fii: Teodor, Procopie şi Gheorghe. Acesta din urmă a fost dat la Şcoala Normală din Suceava, unde directorul rutean l-a înmatriculat sub numele rusificat de Gheorghe Andrievici[2] (pe româneşte, Gheorghe a lui Andrei). De aici s-a transmis descendenţilor numele de Andrievici, de care mitropolitul va reuşi să scape prin Decretul nr. 1751 din 10 mai 1871[3], la doi ani de la cererea înaintată guvernului austriac.

Samuil Andrievici a urmat cursurile elementare la şcoala de la Suceava, iar pe cele gimnaziale şi superioare la Cernăuţi. A absolvit, cu mare distincţie, Institutul Teologic din Cernăuţi, în vara anului 1843[4]. Din primăvara aceluiaşi an era căsătorit cu Elena, fiica fostului preot din Ceahor, Vasile Cehovschi.

A fost hirotonit preot în 29 iunie 1843[5], de către episcopul Eugenie Hacman şi i s-a dat parohia socrului decedat. De aici înainte, destinul tânărului avea să fie pus în slujba Bisericii şi a neamului românesc din Bucovina, luptând cu toate mijloacele avute la dispoziţie „pentru readucerea bisericii la adevărata ei misiune naţional-culturală"[6]. Începe colaborarea la „Calendariul pentru Bucovina", a lui Porfiriu Dimitrovici, publicaţie ce urmărea redescoperirea şi promovarea sentimentelor naţionale româneşti[7]. Aici i-au apărut articole pe teme diverse (relaţia dintre preot şi enoriaşi, practici ortodoxe, cărţile folosite la predarea religiei în şcoală, istoria

[1] Constantin Morariu, *Cursul vieţii mele. Memorii*, ediţie îngrijtă, prefaţă, microbiografii, glosar şi note de Mihai Iacobescu, Suceava, Editura Hurmuzachi, 1998, pp. 3–4.

[2] Dumitru Valenciuc, „Câteva precizări privind familia mitropolitului Silvestru Morariu Andrievici", în „Arhiva Genealogică", Iaşi, anul V (X), 1998, nr. 1–2, p. 302.

[3] Constantin Hrehor, *Silvestru Morariu Andrievici*, Iaşi, Editura Timpul, 2009, p. 28.

[4] Emil Satco, Alis Niculică, *Enciclopedia Bucovinei. Personalităţi, localităţi, societăţi, presă, instituţii*, vol. II, Suceava, Editura „Karl A. Romstorfer", 2018, p. 594.

[5] Constantin Hrehor, *op. cit.*, p. 30.

[6] Ion Nistor, *Istoria bisericii din Bucovina şi a rostului ei national-cultural în viaţa românilor bucovineni*, Bucureşti, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl", 1916, p. IX.

[7] Ion Nistor, *op. cit.*, pp. 59–60; Ştefan Purici, *Mişcarea naţională românească în Bucovina între anii 1775–1861*, Suceava, Editura „Hurmuzachi", 1998, p. 137.

BDD-A32649 © 2020 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:20 UTC)

Bucovinei, istoricul şi misiunea Fondului Religionar etc.), traduceri, dar şi creaţii literare proprii[8], sonete şi fabule, cele din urmă cu un mesaj deschis pentru păstrarea limbii străbune. Analizându-i sonetele, poetul Constantin Hrehor constata că „…lirica sa simplă, apropiată de poezia populară, e o îmbinare de naivitate şi bucurie. În cuprinsul textelor sale e lumină, natură, nostalgie, dar şi ironie şi revoltă”[9]. Din 1848, Samuil Andrievici va prelua munca de redactor la „Calendariul pentru Bucovina” (redenumit în 1854, „Calendariu pentru ducatul Bucovinei”), până la 1873[10], când acesta îşi încetează apariţia.

În toamna anului 1848, se decide înfiinţarea la gimnaziul cernăuţean a unei catedre de limba şi literatura română, iar Samuil Andrievici se înscrie la concurs, alături de alţi teologi (între aceştia fiind şi viitorul mitropolit Teoctist Blajevici, singurul prelat care s-a şi prezentat, de altfel, la concurs[11]), dar se va retrage în februarie 1849, câştigător fiind desemnat, aşa cum se ştie, tribunul ardelean Aron Pumnul, care se bucura de o puternică susţinere din partea fraţilor Hurmuzachi[12]. Pentru că era un bun cunoscător al textelor biblice, dar şi un foarte bun vorbitor al limbii germane, în 1850–1851 va face parte din delegaţia de patru preoţi trimişi de Biserica Bucovinei la Viena, pentru revizuirea cărţilor liturgice ortodoxe[13]. Aici va intra în contact cu intelectuali transilvăneni şi bănăţeni, cu lucrări ale acestora, şi va cunoaşte nemijlocit ideile cu privire la rolul limbii române în şcoală, fapt care se va reflecta în multe dintre preocupările sale ulterioare. Astfel, începând cu anul 1850, Samuil Andrievici întocmeşte, prin traducere şi adaptare a unor manuale străine, primele cărţi de citire în limba română pentru şcoala primară[14], retipărite în multe ediţii ulterioare. Cărţile de citire ale celui ce pe drept cuvânt va fi supranumit „părintele literaturii didactice din Bucovina”[15], însoţite de subtitlul *Legendariu românesc pentru clasa…*, întocmite într-o limbă frumoasă şi accesibilă vârstelor şcolare, pline de sfaturi practice şi învăţături moralizatoare, vor constitui baza pentru învăţători şi elevi[16], „hrana sufletească a generaţiilor de elevi de la 1850 până după 1880 şi care, într-o oarecare măsură [...], o mai formează şi azi, aşa că

[8] Constantin Loghin, *Istoria literaturii române din Bucovina 1775–1918 (în legătură cu evoluţia culturală şi politică)*, ediţie îngrijită de Alexandrina Cernov, Cernăuţi, Editura „Alexandru cel Bun”, 1996, p. 58.

[9] Ştefan Purici, *op. cit.*, pp. 212–213; Constantin Hrehor, *op. cit.*, p. 31.

[10] Vasile I. Schipor, *Calendare şi almanahuri româneşti din Bucovina (1811–1918). Contribuţia lor la propăşirea cultural-naţională a românilor bucovineni*, Iaşi, Editura Universităţii „Al. I. Cuza”, 2016, p. 227.

[11] Ilie Rad, *Aron Pumnul (1818–1866)*, ediţia a II-a, revizuită şi adăugită, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2016, p. 132.

[12] Mihai Iacobescu, *Din istoria Bucovinei*, vol. I *(1774–1862). De la administraţia militară la autonomia provincială*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1993, pp. 447–448.

[13] Idem, „Dr. Silvestru Morariu-Andrievici (1818–1895)”, în „Codrul Cosminului”, seria nouă, nr. 1 (11), 1995, p. 152.

[14] Constantin Hrehor, *op. cit.*, p. 37.

[15] George Tofan, *Învăţământul în Bucovina*, ediţie îngrijită de Traian Duminică, Gavril Irimescu, Gheorghe Giurcă, Suceava, Editura „George Tofan”, 2011, p. 221.

[16] Mihai Iacobescu, *op. cit.*, pp. 161–162.

BDD-A32649 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:20 UTC)

putem spune că munca lui Andrievici nu a fost înlocuită pe deplin nici azi, după 66 de ani”[17]. La patru ani de la trecerea sa la cele veşnice, Ion G. Sbiera, primul profesor de limba română de la Universitatea cernăuţeană, avea să noteze în lucrarea sa cu caracter memorialistic: „Pe terenul acesta, în decurs de vro douăzeci de ani, s-au distins mai ales doi bărbaţi, fostul paroh din Ceahor, Samuil Andrieviciu Morariu, devenit mai pe urmă şi mitropolit al Bucovinii şi Dalmaţiei, sub numele Silvestru (1880–1895), şi profesorul de teologie Vasile Ianoviciu (†1866). Activitatea lor în compunerea cărţilor didactice va fi totdeauna amintită cu laudă şi cu recunoştinţă, fiindcă cu multe neajunsuri şi cu feliurite şi grele piedici au avut să se lupte”[18].

În 1853, soţia sa de numai 25 de ani se stinge, lăsându-l văduv cu doi copii: Vasile şi Iuliana. Samuil Andrievici îşi „va găsi refugiul în meditaţii religioase, liturghie şi, mai ales, în scris”[19]. Continuă cu mare succes activitatea de tipărituri didactice, traducând din limba germană şi trei metodici: două pentru aritmetică (1856 şi 1858) şi una pentru scris şi citit[20]. În acelaşi timp întocmeşte şi o serie de lucrări cu caracter teologic, între acestea aflându-se cea dintâi culegere de predici din Bucovina[21], precum şi cărţi destinate elevilor din clasele superioare de gimnaziu şi celor de la Institutul Teologic[22].

Rodnica sa activitate cărturărească, moralitatea ireproşabilă şi calităţile sale de bun păstor l-au făcut remarcat şi apreciat de conducerea Bisericii Ortodoxe Române a Bucovinei şi i-au asigurat propulsarea în ierarhia eclesiastică. Cu răbdare şi muncă susţinută, Samuil Morariu Andrievici va urca toate treptele ierarhice[23] în cadrul Bisericii Ortodoxe a Bucovinei. În 1862, părăseşte parohia de la Ceahor şi pleacă la Cernăuţi, deoarece episcopul Eugenie Hacman l-a numit referent auxiliar în Consistoriul Ortodox. În acelaşi timp a primit şi postul de profesor de cântare metodică şi tipic la Seminarul Clerical Diecezan şi Şcoala de Cantori Bisericeşti

[17] *Ibidem*, p. 221 şi urm. Vezi şi Gheorghe Giurcă, „Mitropolitul Silvestru, întemeietorul literaturii didactice româneşti din Bucovina”, în «Glasul Bucovinei». Revistă trimestrială de istorie şi cultură”, Cernăuţi – Bucureşti, anul VI, nr. 1, 1999, pp. 92–97.

[18] Ion G. Sbiera, *Familiea Sbiera, după tradiţiune şi amintiri din viaţa autorului* (în continuare se va cita: Ion G. Sbiera, *Familiea Sbiera*), Cernăuţi, f. ed., 1899, p. 152.

[19] *Ibidem*, p. 34.

[20] Iosif Antohi, „Silvestru Morariu autor de manual”, în *Din istoria pedagogiei româneşti. Culegere de studii*, vol. III, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1967, p. 212.

[21] *Cuvântări bisericeşti pentru toate duminicile şi sărbătorile de peste an, dupre Tâlcul Evangheliilor şi învăţătura unia, sfintei, sobornicească şi apostoleşti Biserice a resăritului*, Cernăuţi, 1860.

[22] *Liturgica care cuprinde scurte tâlcuiri ale rânduielilor liturgice după tipicul Bisericii dreptcredincioase a Răsăritului*, Cernăuţi, 1860; *Învăţătura ortodoxă din religiune*: A. *Dogmatica generală*, Viena, 1862; Idem, B. *Dogmatica specială*, Viena, 1862, 162 p.; idem, C. *Morala*, Viena, 1864. Vezi Dimitrie Dan, *Rolul preoţimei bucovinene în menţinerea românismului de la robirea (1775) – la desrobirea Bucovinei (15/XI/1918). Un adaos la istoria bisericii române*, Cernăuţi, Tipografia Mitropolitul Silvestru, 1925, pp. 12–14.

[23] Dumitru Valenciuc, „Silvestru Morariu Andrievici”, în *Ierarhii Bucovinei*, Suceava, Grupul editorial Muşatinii – Bucovina Viitoare, 2001, pp. 63–64.

BDD-A32649 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:20 UTC)

din Cernăuţi[24]. La 6 iulie 1866 ajunge consilier consistorial salarizat. Mutarea sa la Cernăuţi a însemnat un mare câştig pentru Bucovina. Din acel moment, Samuil Andrievici avea să devină o parte importantă a curentului de renaştere naţională ale cărui baze s-au format la 1848 şi a crescut, treptat, în intensitate, devenind, la începutul secolului al XX-lea, un fluviu de nestăpânit ce a creat, firesc, cadrul propice pentru revenirea Bucovinei în graniţele României Întregite la 1918.

Preotul din Ceahor a fost, la început, un apropiat şi un devotat al episcopului Hacman, această legătură fiind cimentată în timpul evenimentelor de la 1848, când episcopul s-a plasat de partea curentului naţional şi a susţinut puternic autonomia Bisericii Bucovinei şi alegerea unui Congres bisericesc care să întărească acest statut de autonomie. Ruptura dintre cei doi va veni peste mai puţin de două decenii, când, consecvent principiilor sale, Samuil Andrievici va insista pe ideea înfiinţării Congresului bisericesc, în ciuda lui Hacman, care între timp îşi schimbase total ideile. Demersurile fruntaşilor români de a obţine autonomia bisericească erau zădărnicite sistematic de episcopul Hacman, care avea propriile sale planuri[25]. În februarie 1870, Andrievici va prezenta proiectul Congresului în Parlamentul din Viena, urmând ca acesta să fie ulterior dezbătut în comisia constituţională a acestui for imperial. Neprimind nici un răspuns, în 11 iunie 1870 la Cernăuţi are loc o impresionantă adunare populară, „prima manifestare naţional-politică a românilor bucovineni în stil mai mare”[26]. A fost picătura care a umplut paharul mâniei episcopului Hacman, care, după ce trimite afurisenia către toţi participanţii la întrunire şi intervine pe lângă autorităţi împotriva demersurilor românilor, decide să îi suspende pe cei vinovaţi de organizarea adunării: Samuil Morariu Andrievici şi asesorul consistorial Ioan Ţurcan[27]. Conflictul dintre cei doi şi capul Bisericii era mai vechi, aceştia intenţionând să demisioneze din funcţii încă din 1867, fiind întorşi din drum numai de sprijinul moral pe care l-au primit din partea celorlalţi prelaţi[28]. Pentru reabilitarea celor doi, intervine, fără succes, inclusiv Ion G. Sbiera[29], membru al Academiei Române şi profesor la Gimnaziul Superior din Cernăuţi.

Decretul imperial din 23 ianuarie 1873 îi aducea episcopului Hacman vestea mult aşteptată: înfiinţarea Mitropoliei Bucovinei şi Dalmaţiei, dar acesta nu a mai apucat să se bucure de titlul de arhiepiscop şi mitropolit râvnit cu ardoare şi pentru care a înfăptuit atâtea compromisuri dureroase pentru naţiunea română, el stingându-se în 31 martie/2 aprilie acelaşi an, cu puţin înainte de înscăunare.

[24] Constantin Hrehor, *op. cit*., pp. 45–46.

[25] I. G. Sbiera, *Mişcarea bisericească a românilor din Bucovina* (în continuare se va cita: I. G. Sbiera, *Mişcarea bisericească*), tipăritură separată din „Candela”, anul XV, Cernăuţi, 1896, pp. 9–12.

[26] Ion Nistor, *op. cit.*, p. 105; I. G. Sbiera, *op. cit.*, p. 12.

[27] Ion Nistor, *op. cit.*, p. 107; Simina-Octavia Stan, „Silvestru Morariu-Andrievici, slujitorul şi apărătorul caracterului românesc al Bisericii Ortodoxe din Bucovina”, în „Analele Bucovinei”, anul XII, nr. 1, 2005, p. 21.

[28] I. G. Sbiera, *Familiea Sbiera*, pp. 253–254.

[29] *Ibidem*, pp. 254–256.

BDD-A32649 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:20 UTC)

Samuil Morariu-Andrievici l-a însoţit la Sibiu pe Teofil Bendela, care a fost hirotonit, în 21 aprilie 1874, mitropolit şi arhiepiscop al Bucovinei şi Dalmaţiei de către mitropolitul Ardealului, Procopie Ivaşcovici şi episcopul Aradului, Miron Romanul. În acelaşi an, Samuil Morariu se va călugări şi va primi numele Silvestru. În timpul scurtei arhipăstorii a mitropolitului Bendela, Silvestru Morariu va deţine funcţia de cancelar al Sinodului mitropolitan. Teofil Bendela s-a stins în 21 iulie 1875, dar a lăsat în urma sa o amintire frumoasă, el reuşind să mărească salariile preoţilor şi călugărilor, dar mai ales să schimbe alfabetul chirilic cu cel latin, din manualele şcolare româneşti. Şi următorul mitropolit, Teoctist Blajevici, a avut un mandat scurt, el reuşind însă în ultimul an de arhipăstorie, 1879, să obţină aprobarea pentru convocarea mult doritului Congres. În acelaşi an, Universitatea din Cernăuţi îi conferea lui Silvestru Morariu titlul de Doctor în Teologie *ad honores*[30], o recunoaştere a meritelor excepţionale ale acestui om care a ştiut întotdeauna cum să ducă lupta, cu diplomaţie şi înţelepciune pentru a redobândi cât mai multe din drepturile pierdute de români şi Biserica lor în 1775.

Silvestru Morariu-Andrievici, care prin Rezoluţia imperială de la 1 aprilie 1877 era arhimandrit consistorial şi vicar general al Arhiepiscopiei, va fi următorul mitropolit pe linie succesorală. În 12 martie 1880, va ajunge Arhiepiscop al Cernăuţilor şi Mitropolit al Bucovinei şi Dalmaţiei, fiind hirotonit arhiereu în 6 aprilie, în Biserica „Sf. Treime" din Viena şi instalat în Catedrala din Cernăuţi în 27 aprilie acelaşi an[31]. A fost unul dintre cei mai iubiţi şi respectaţi mitropoliţi ai Bucovinei. A hirotonit peste 180 de preoţi. A ştiut să-şi apropie pe toţi membrii clerului, indiferent de naţionalitate, insuflându-le, ca un adevărat părinte, sentimentul datoriei sfinte faţă de Dumnezeu şi faţă de enoriaşii care aveau nevoie de îndrumare spirituală, morală. Biserica Ortodoxă Românească a Bucovinei a cunoscut o perioadă de înflorire. Sub păstoria sa au fost construite sau reparate peste 75 de lăcaşuri de cult, a inaugurat impresionanta reşedinţă mitropolitană (zidirea ei începuse în iulie 1864), s-au consolidat zidurile şi s-a realizat pictura Catedralei mitropolitane, a fost construită cripta arhiereilor[32] (aici au fost reînhumate osemintele defuncţilor Dositei Herescu, Teofil Bendella şi Teoctist Blajevici şi urma să-şi doarmă somnul de veci însuşi mitropolitul Silvestru). A rezolvat problema Sfântului Mir, care a început să fie preparat şi sfinţit, în cadrul unei ceremonii deosebite, în fiecare an, de Joia Mare la Cernăuţi[33]. Pastoralele sale, elaborate într-un „limbaj accesibil, subtil", îmbinau „mesajul religios cu sfaturile după nevoile păstoriţilor, […] fiind astăzi adevărate documente de gândire teologică şi de cultivare a limbii române"[34].

[30] Mihai-Ştefan Ceauşu, *Parlamentarism*, *partide şi elită politică în Bucovina Habsburgică* (*1848–1918*). *Contribuţii la istoria parlamentarismului în spaţiul central-est european*, Iaşi, Editura Junimea, 2004, p. 419.

[31] Simina-Octavia Stan, *op. cit.*, p. 24; Constantin Hrehor, *op. cit*., p. 73.

[32] Mihai Iacobescu, *op. cit*., p. 167; Constantin Hrehor, *op. cit*., pp. 77–79.

[33] Constantin Hrehor, *op. cit*., pp. 56–59.

[34] *Ibidem*, p. 80.

BDD-A32649 © 2020 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:20 UTC)

S-a opus cu toate puterile sale prozelitismului agresiv greco-catolic[35] şi a reuşit să stăvilească, într-o anumită măsură expansiunea ruteană în cadrul bisericii. A fost cel mai mare apărător al proprietăţilor seculare ale Bisericii române, zădărnicind intenţiile austriece de a cumpăra pe nimic domeniul Rădăuţilor de la Fondul Religionar, apărându-se pentru aceasta cu uricele voievodale medievale, începând cu cele de la Ştefan cel Mare, care întăreau Mănăstirii Putna acest domeniu şi amenințau cu afurisenia pe oricine l-ar fi înstrăinat[36]. Pentru întărirea autonomiei bisericii, a convocat pentru întâia oară, în 2/14 iulie 1882, Congresul bisericesc, organism pentru existenţa căruia lupta, aşa cum am arătat, încă din anii '60[37]. Participanţii la Congres au adoptat statutul, precum şi regulamentul pentru alegerea membrilor acestuia[38]. Trimis cu cele mai bune intenţii pentru aprobare în capitala imperiului, în pofida tuturor interpelărilor deputaţilor români, dosarul cu statutul pentru Congresul bisericesc al Arhidiecezei ortodoxe orientale a Bucovinei a zăcut într-un birou timp de zece ani, până când a fost, în fine, aprobat de Ministerul Culturii şi Instrucţiunii de la Viena. După noile alegeri din mai 1892, Congresul[39] se va redeschide în septembrie acelaşi an, însă va fi repede dizolvat de către guvernatorul Anton Pace, un mare filorutean, pe motivul disputelor iscate cu privire la situaţia rutenilor din cadrul bisericii. A fost, cum remarca istoricul Ion Nistor, „singurul insucces al arhipăstoriei mitropolitului Silvestru"[40]. De numele lui Silvestru Morariu se va lega şi apariţia celei dintâi şi celei mai longevive publicaţii teologice a Bucovinei, „Candela. Jurnalu bisericescu literariu"[41], a cărei apariţie constantă numai războaiele mondiale şi instaurarea comunismului în România au întrerupt-o, fără însă a o opri definitiv, continuându-şi existenţa şi în prezent. Revista, susţinută la început de Fondul Religionar, a apărut până în 1914 bilingv, română şi ruteană, şi se adresa nu doar clerului, ci tuturor celor interesanţi de problemele bisericii de evenimentele religioase ale Bucovinei, de învăţăturile teologice şi morale pe care „Candela" le promova în paginile sale.

În timp ce prelatul Silvestru Morariu Andrievici îşi urma drumul spre cea mai înaltă funcţie ierarhică, patriotul Silvestru Morariu Andrievici va reprezenta, aşa cum am mai spus, o parte activă a mişcării de redeşteptare naţională a românilor bucovineni. Astfel, în calitate de deputat (1867–1871), apoi de deputat „virilist"[42] în Dieta Bucovinei (1880–1895), de deputat în Parlamentul de la Viena (1867–1870)

[35] *Ibidem*, pp. 91–94.
[36] Constantin Morariu, *op. cit.*, p. 84; Constantin Hrehor, *op. cit*., pp. 107–108.
[37] Constantin Hrehor, *op. cit*., p. 100.
[38] I. G. Sbiera, *Mişcarea bisericească*, pp. 15–16.
[39] Simina-Octavia Stan, *op. cit.*, pp. 26–28.
[40] Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, ediţie şi studiu bio-bibliografic de Stelian Neagoe, Bucureşti, Editura Humanitas, 1991, pp. 275–278; Marian Olaru, *Mişcarea naţională a românilor din Bucovina*, Rădăuţi, Editura Septentrion, 2002, pp. 98–99.
[41] Constantin Hrehor, *op. cit*., pp. 111–114.
[42] Conform legii din 26 februarie 1861, episcopul Bucovinei devenea automat membru în Dieta Bucovinei, numit virilist.

BDD-A32649 © 2020 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:20 UTC)

sau de membru al Camerei superioare (Herrenhaus) a Consiliului imperial din Viena (1880–1895), a susţinut în permanenţă cauza românească. A solicitat ca în Dietă să fie utilizată doar limba română, intrând în acest fel în conflict cu Eudoxiu Hurmuzachi, membru al Dietei şi vicecăpitan al Bucovinei (1864–1869), apoi căpitan (1872–1874), care nu era de acord cu acest demers. Singura concesie obţinută a fost utilizarea limbii materne numai pentru discursurile şi intervenţiile românilor. A mai intervenit în plen pentru creşterea salariilor funcţionarilor şi chiar dublarea remuneraţiei pentru custodele Bibliotecii Ţării şi I. G. Sbiera. Printre altele, a mai propus mărirea numărului de reprezentanţi din rândul ţărănimii, pentru că numai ei puteau să-şi susţină cel mai bine doleanţele şi acordarea de burse elevilor merituoşi pentru a-şi continua studiile la Viena.

Conştient de rolul vital al cuvântului scris, Silvestru Morariu Andrievici s-a îngrijit ca parohiile sale să fie înzestrate cu cărţi teologice româneşti. Lui i se datorează practic întemeierea celor mai multe biblioteci parohiale. Pentru informarea preoţilor, a instituit obligaţia ca toate titlurile publicate pe spesele Fondului Religionar să fie trimise automat, în câte un exemplar, la fiecare bibliotecă parohială. Mai mult chiar, în 1894, a obţinut o subvenţie generoasă de carte din partea Ministerului Cultelor din România pentru parohiile sale[43].

În plan cultural, Silvestru Morariu s-a remarcat ca un adevărat protector şi promotor al unora dintre cele mai importante iniţiative, ale căror consecinţe au avut un ecou puternic mult după moartea sa.

La 1 mai 1862, când se năştea la Cernăuţi, din iniţiativa profesorului Ion G. Sbiera, cea dintâi societate culturală românească, Samuil Andrievici nu putea să stea deoparte. Ascunsă sub un nume care să nu atragă atenţia[44], „Reuniunea română de lectură” va avea un scop naţional nedeclarat, dar bine asumat de către nucleul iniţial, membrii acesteia urmând să fie aleşi dintre bărbaţii cei mai „distinşi, mai cu autoritate şi înrâurinţă”, „din toate stările sociale”, „cu interes pentru cultură şi […] cu cunoştinţi istorice şi literare”[45]. Între cei 185 de membri (dintre care 71 erau preoţi[46]) ce au luat parte la şedinţa constitutivă s-a aflat desigur şi Samuil Andrievici. Devotamentul tuturor membrilor „Reuniunii” a transformat-o în cea mai importantă societate naţională românească, redenumită trei ani mai târziu „Societatea pentru Literatura şi Cultura Română în Bucovina” şi, din 1869, „Societatea pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina”[47]. Aceasta, pe lângă faptul că a susţinut cu asiduitate folosirea limbii române în toate domeniile, mai

[43] Constantin Hrehor, *op. cit*., p. 114.

[44] I. G. Sbiera, *Familiea Sbiera*, p. 172.

[45] *Ibidem*, pp. 172–173.

[46] C. Loghin, „Înfiinţarea Societăţii pentru Cultură”, în *Şaptezeci de ani de la înfiinţarea Societăţii pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina (1862–1932). Conferinţe ţinute în cadrul sărbărilor jubiliare*, Cernăuţi, Tipografia Mitropolitul Silvestru, 1932, p. 9.

[47] Mircea Irimescu, *Societatea pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina (1862–2012). La 150 de ani*, vol. I–II, Rădăuţi, Editura Septentrion, 2012–2013; Emil Satco, Alis Niculică, *op. cit.*, pp. 44–45.

BDD-A32649 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:20 UTC)

ales în şcoală, avea să înfiinţeze instituţii de învăţământ româneşti, cabinete de lectură, o bibliotecă – ce va deveni, în timp, destul de bogată în care se puteau regăsi periodicele româneşti ale vremii, dar şi cărţi ale autorilor români de pretutindeni. S-au acordat premii şi burse elevilor şi studenţilor merituoşi, s-au tipărit manuale şcolare, calendare, cărţi şi reviste de cultură, s-au adus primele trupe de teatru din România ş.a. Samuil Andrievici s-a dovedit, până la sfârşitul vieţii, unul dintre cei mai activi membri ai acesteia, contribuind la reuşita multora dintre cele mai importante acţiuni ale sale, motiv pentru care, în 1874–1880, a fost ales vicepreşedinte[48], după acest an primind titlul de membru de onoare.

Cu ajutorul preoţilor români ai Bucovinei, Silvestru Morariu a reuşit, în 1882, să cumpere o tipografie, cu o sumă destul de mare pentru acele timpuri, 11 000 de fl. Era prima tipografie românească şi s-a numit la început Tipografia Arhiepiscopală. Dar, cum toate victoriile mărunte ale românilor trebuiau plătite scump, autorităţile încep şicanele. Pentru a scăpa de acestea, în 1890, mitropolitul Silvestru găseşte o portiţă de scăpare, schimbându-i numele în „Tipo-litografia concesionată arhiepiscopului Silvestru Morariu-Andrievici”[49]. Moartea lui Silvestru, cinci ani mai târziu, a fost un bun prilej pentru autorităţi de a retrage tipografiei licenţa de funcţionare şi de a o închide. Societatea pentru Cultură reuşeşte să răscumpere o mare parte din activele tipografiei, devenind acţionar majoritar în 1899[50] şi, după ce achiziţionează ultimele acţiuni, în 1928, proprietar unic[51]. Din 1899, tipografia a primit numele „Mitropolitul Silvestru”, ea existând până în 1944, când drama pierderii nordului Bucovinei a dus şi la închiderea definitivă a acesteia. Tipografia a fost condusă neîntrerupt, până la pensionarea sa în 1937, de Dimitrie Bucevschi.

Silvestru Morariu s-a implicat şi în editarea publicaţiei bilunare „Amicul poporului” (1878–1896)[52], ce cuprindea informaţii utile sătenilor şi a continuat munca de elaborare de manuale şcolare[53] în limba română, pentru Seminarul Clerical Diecezan şi Şcoala de Cantori.

Mitropolitul Silvestru a iubit arta sub toate formele sale. La Dieceza Bucovinei l-a angajat pe artistul plastic Epaminonda Bucevschi (1843–1891), cel care a stabilit adevăratul chip al domnitorului Ştefan cel Mare[54], iar pictorului Eugen Maximovici (1857–1926), i-a încredinţat realizarea impozantei fresce de la Mitropolia din Cernăuţi[55]. Mitropolitului i se datorează şi apariţia celei dintâi

[48] Constantin Hrehor, *op. cit*., p. 47.

[49] Constantin Loghin, *Societatea pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina. La 80 de ani. Istoric şi realizări*, Cernăuţi, Editura „Mitropolitul Silvestru”, 1943, p. 40; Constantin Hrehor, *op. cit*., pp. 114–115.

[50] Constantin Loghin, *op. cit.*, p. 41.

[51] *Ibidem*, p. 76.

[52] Emil Satco, Alis Niculică, *op. cit.*, p. 57.

[53] Constantin Hrehor, *op. cit*., pp. 47–49.

[54] Emil Satco, *Arta în Bucovina*, vol. I, Suceava, f. ed., 1984, pp. 31–33.

[55] Alis Niculică, *Din istoria vieţii culturale a Bucovinei: teatrul şi muzica (1775–1940)*, Bucureşti, Casa editorială „Floare Albastră”, 2009, pp. 46–47.

BDD-A32649 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:20 UTC)

societăţi muzicale româneşti din Cernăuţi, cea mai cunoscută şi cea mai importantă a Bucovinei: „Armonia”. Întemeiată la 19 iulie 1881, din îndemnul Mitropolitului Silvestru Morariu, „Armonia” trebuia să cultive şi răspândească muzica naţională şi bisericească în Bucovina, însă doi ani mai târziu, prin fuziunea cu un grup de teatru de amatori români, va deveni societate muzical-dramatică[56], ce se va dovedi „unul cele mai importante focare de cultură naţională”[57], a cărei existenţă va fi întreruptă brusc în 1944. Silvestru Morariu a înţeles rolul extraordinar al teatrului în limba română, nu atât pentru valoarea sa estetică şi moralizatoare, cât mai ales pentru cunoaşterea şi răspândirea creaţiei literar-dramatice româneşti, un motor care să ajute strădania elitei de redeşteptare a conştiinţei naţionale în toate păturile societăţii din Bucovina. De aceea, nu de puţine ori, i-a îndemnat stăruitor pe toţi preoţii să fie prezenţi la rarele, dar mult aşteptatele reprezentaţii ale trupelor venite din România: „... noi românii din Bucovina, unde se odihnesc rămăşiţele eroilor şi bărbaţilor celor mai renumiţi ai românimei, să demonstrăm că suntem vii şi conştienţi de viaţa şi demnitatea noastră naţională şi că nu ne întrelăsăm a preţui o artă frumoasă naţională”[58]. El i-a îndemnat pe preoţi să frecventeze teatrul, să nu piardă ocazia „de a se îndulci de asemenea suişuri spirituale, de asemenea desfătare inimală, ba de [a] profita în avântulu vieţii şi a plăcerilor noastre naţionale, de resurse încă mai însemnate şi mai eficace”[59]. Marea actriţă Aristizza Romanescu, amintindu-şi cu mare plăcere de turneele pe care le-a întreprins în Bucovina, spunea că mitropolitul Silvestru Morariu Andrievici era nelipsit de la spectacole, iar atunci când se juca o piesă de Alecsandri stătea în picioare „ca în biserică” şi „nu numai că nu împiedica pe ceilalţi preoţi de a veni la teatru, dar le plătea şi locurile, ca şi studenţilor de la seminar”[60].

După desfiinţarea „Arboroasei”, în urma răsunătorului proces din 1878, studenţilor cernăuţeni de la Teologie li s-a interzis orice implicare într-o organizaţie laică. Mitropolitul Silvestru va găsi o portiţă de scăpare şi, în 9 decembrie 1884, din îndemnul său, va lua naştere Societatea studenţilor teologi, „Academia Ortodoxă”, care va avea două secţiuni, una de literatură şi retorică, iar cealaltă muzicală; membrii săi purtau obligatoriu la piept tricolorul românesc[61]. De altfel, mitropolitul a fost foarte apropiat de studenţii teologi, cercetându-i deseori, fiindu-le alături la liturghia obligatorie a seminariştilor, precum şi la alte manifestări cu caracter public[62].

[56] M. Gr. Poslușnicu, *Istoria musicei la români. De la Renaştere până-n epoca de consolidare a culturii artistice*, Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1928, p. 440.

[57] Emil Satco, Alis Niculică, *op. cit.*, pp. 108–109; Alis Niculică, *op. cit.*, pp. 111–117.

[58] Teodor Balan, *Istoria teatrului românesc în Bucovina*, ediţie după manuscrise de Dimitrie Vatamaniuc, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005, p. 219.

[59] *Ibidem*, p. 218.

[60] Ar. Romanescu, *30 de ani. Amintiri*, evocare de Lucia Sturdza-Bulandra, Bucureşti, 1960, pp. 62–63.

[61] Constantin Ungureanu, *Bucovina în perioada stăpânirii austriece (1774–918). Aspecte etnodemografice şi confesionale*, Chişinău, Editura Civitas, 2003, p. 229.

[62] Constantin Hrehor, *op. cit*., p. 118.

BDD-A32649 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:20 UTC)

Ca un adevărat creştin, Silvestru Morariu a făptuit multe acte de caritate, ajutând elevi aflaţi în dificultăţi financiare. În 1893, la aniversarea a 50 de ani de la hirotonia sa, un comitet de iniţiativă, compus din clerici şi mireni, înfiinţează Fundaţia cu scop caritabil „Mitropolitul Silvestru". Aceasta urma să fie administrată de Societatea pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina, prin intermediul căreia se ofereau stipendii unor eleve creştin-ortodoxe lipsite de mijloace financiare, de la şcoala pedagogică, indiferent de naţionalitatea lor[63].

Mitropolitul Silvestru Morariu Andrievici a părăsit lumea pământească în 3/15 aprilie 1895, a doua zi de Paşti[64] din Săptămâna Luminată, când în credinţa ortodoxă se spune că cerurile sunt deschise, iar sufletele adormiţilor ajung direct în rai.

Posteritatea i-a păstrat o amintire vie mitropolitului patriot. Deseori, numele său era evocat în conferinţele publice susţinute de Societatea pentru Cultură pe întreg teritoriul Bucovinei, au fost publicate studii şi articole omagiale. În 1900, în Mitocu Dragomirnei a fost întemeiată Societatea „Aurora", redenumită în scurt timp Societatea culturală „Mitropolitul Silvestru", ce viza în primul rând ajutarea elevilor sărmani şi premierea celor mai bune rezultate la învăţătură[65]. Ca un omagiu adus mitropolitului cărturar, în 1937, Societatea pentru Cultură va înfiinţa şi Editura Mitropolitul Silvestru, condusă de cel ce va deveni primul preşedinte al Societăţii Scriitorilor Bucovineni, istoricul literar Constantin Loghin, care va reuşi, până la război, să publice în cadrul ei o serie de lucrări valoroase.

Aidoma contemporanilor săi, care nu sperau într-o unire politică, dar visau o uniune în spirit a neamului românesc, Silvestru Morariu şi-a clădit întreaga viaţă pe acest principiu. Pentru el, a fi creştin ortodox era la fel de important cu a fi român. Învăţăturile lui rămân valabile astăzi în aceeaşi măsură, sau poate mai mult decât acum 150 de ani. În secolul al XXI-lea, în faţa pericolului deznaţionalizării forţate a românilor din nordul Bucovinei, trebuie să ne reamintim cuvintele pline de învăţăminte ale celui mai devotat mitropolit al Bucovinei din perioada austriacă: „Creştinul este dator de a iubi naţiunea sa, ca pe familia sa, ca pe sine însuşi, pentru că el, ca ins, este un mădular al corpului naţional. Creştinul e dator a conlucra la dezvoltarea şi înflorirea naţiunii sale, că din fructele cele spirituale şi materiale ce se vor înmulţi pe pomul naţiunii se va îndulci şi el, ca un fiu al ei. […] Creştinul e dator a iubi, a cultiva şi a se folosi de limba naţiunii sale în folosul culturii şi al dezvoltării proprii"[66].

[63] Constantin Loghin, *op. cit.*, pp. 62–63; Constantin Hrehor, *op. cit*., pp. 121–123.
[64] Constantin Morariu, *op. cit.*, p. 81.
[65] Nicolae Pentelescu, *op. cit*., Albumul II; Ion Cernat, Elena Lazarovici, *Mitocu Dragomirnei, satul de lângă „cordun" (Carte monografică)*, Botoşani, Editura Axa, 2006, p. 294.
[66] Samuil Andrievici, *Învăţătura ortodoxă din religiune*: C. *Morala*, Viena, 1864, p. 199.

BDD-A32649 © 2020 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:20 UTC)